

DOI 10.33099/2618-1614-2019-6-1-03-08

УДК 355.351

С. М. Попко,*кандидат історичних наук,
командувач Сухопутних військ Збройних Сил України,
генерал-полковник,***Д. П. Музиченко,***кандидат військових наук, доцент,
начальник кафедри Сухопутних військ
Національного університету оборони України
імені Івана Черняховського, полковник*

Перспективи розвитку спроможностей Сухопутних військ Збройних Сил України

У статті наведені перспективи розвитку спроможностей Сухопутних військ Збройних Сил України з урахуванням воєнних загроз національній безпеці України, корегування функцій видів Збройних Сил України й тенденцій розвитку збройної боротьби.

Ключові слова: спроможності, Сухопутні війська, військові частини і підрозділи, перспективи розвитку, генерування сил.

© С. М. Попко, Д. П. Музиченко, 2019

Сучасні Сухопутні війська Збройних Сил України – це сукупність органів військового управління та військових частин (підрозділів) родів військ та спеціальних військ. Для всебічного забезпечення дій угруповань військ до складу Сухопутних військ входять військові частини й установи технічного, тилового та медичного забезпечення.

Сьогодні Сухопутні війська становлять основу Збройних Сил України (понад 60% усього складу), відіграють вирішальну роль у виконанні Збройними Силами України завдань за призначенням і несуть основне «бойове навантаження» в зоні проведення операції об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей.

Спроможності військових частин і підрозділів Сухопутних військ реалізуються під час виконання завдань у складі об'єднаних сил. Військові формування, які не входять до складу об'єднаних сил, відновлюють боєздатність і залучаються до виконання широкого спектра завдань за призначенням відповідно до своїх спроможностей.

Слід констатувати, що Російська Федерація не відмовляється від своїх агресивних намірів і постійно підвищує бойовий потенціал своїх збройних сил, що із часом може призвести до суттєвого відставання потенціалу угруповань Сухопутних військ Збройних Сил України від зростаючого потенціалу створюваних ударних угруповань противника. Тож *метою* статті є визначення перспектив розвитку спроможностей Сухопутних військ Збройних Сил України як дієвого й украй важливого інструмента стримування противника та відсічі можливій широкомасштабній збройній агресії проти України.

Відповідно до Конституції України на Збройні Сили України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Збройні Сили України забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсічі їй, охорону повітряного простору держави та підводного простору в межах територіального моря України, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом [1]. Цілком природно, що Сухопутні війська як найчисленніший вид Збройних Сил відіграють вирішальну роль у виконанні завдань Збройних Сил України.

Під час відсічі збройній агресії проти України Сухопутні війська повинні:

- брати участь у відбитті нападу (вторгнення) угруповань військ (сил) агресора;
- завдати агресору втрат і примусити його до відмови від подальшого застосування воєнної сили;
- брати участь у ліквідації (локалізації, нейтралізації) незаконних збройних формувань (НЗФ), посиленні охорони й захисту важливих державних об'єктів та об'єктів критичної інфраструктури;
- виконувати завдання територіальної оборони (охорона державного кордону; забезпечення умов для надійного функціонування органів державної влади, органів військового управління, стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил); охорона та оборона важливих

Рис. 1. Об'єднання і з'єднання збройних сил РФ, формування яких завершується [5]

об'єктів і комунікацій; боротьба з диверсійно-розвідувальними силами та НЗФ; ізоляція операційних зон угруповань військ (сил); виконання заходів контрдиверсійної боротьби поза районами ведення бойових дій; оборона населених пунктів тощо [2]).

Виконання всіх перелічених завдань сьогодні в повному обсязі є вкрай складним через недостатньо активне зростання спроможностей усіх військових формувань Сухопутних військ. До того ж у найближчій перспективі відбудеться структурна і функціональна трансформація видів Збройних Сил, що вплине й на перегляд спроможностей Сухопутних військ.

Чи повинні Сухопутні війська нарощувати спроможності? Якщо «так», то до якого рівня? Для відповіді на ці запитання необхідно мати ґрунтовний прогноз можливих дій країни-агресора.

Нещодавно начальник генерального штабу збройних сил РФ Герасимов оголосив певні «вектори розвитку воєнної стратегії» [3]. Аналіз оголошеного «вектора» показує, що найвище воєнно-політичне керівництво РФ використовує принцип ведення війни на основі скоординованого застосування воєнних і невоєнних заходів при вирішальній ролі збройних сил. Декларація нової практичної галузі – виконання завдань із захисту і просування національних інтересів за межами території Росії в рамках «стратегії обмежених дій» – є серйозною загрозою і для України. Герасимов акцентує, що досвід бойових дій мають усі командувачі військових округів, загальновійськових об'єднань, об'єднань військово-повітряних сил і протиповітряної оборони, а також 96% командирів загальновійськових частин та з'єднань збройних сил РФ.

Викладене підтверджується і практичними діями збройних сил РФ. На сьогодні крім військ, які дисло-

куються на тимчасово окупованій території Донецької та Луганської областей, збройні сили РФ формують, розміщують біля державного кордону з Україною, готують для виконання бойових завдань з'єднання, частини та підрозділи різних видів збройних сил, родів військ і спеціальних військ.

Сьогоднішні дії РФ – це не лише «виснаження нашої країни внаслідок постійних військових провокацій на сході, продовження військової окупації частини Донбасу та Криму. Це й масштабне розгортання військової інфраструктури вздовж кордону з Росією, орієнтація на ведення бойових дій на стратегічному українському напрямку для кількох російських армій південного та західного військових округів. Це свідчить про те, що у випадку провалу спроб Росії відновити контроль над Україною політичним шляхом вона може перейти до масштабної військової агресії» [4].

На Донбасі сили РФ представлені двома армійськими корпусами (до 35 тис. осіб). Однак основна загроза для України виходить з боку кордону, а згадані два корпуси виконують лише функцію прикриття і виграшу часу для розгортання угруповань збройних сил РФ, які сьогодні концентруються на українському кордоні.

На донецькому оперативному напрямку нам протистоїть 8-ма армія – 150-та дивізія цієї армії вже впритул стоїть біля нашого кордону й розгорнула частини і підрозділи для ведення бойових дій. На чорноморсько-азовському оперативному напрямку – 49-та армія, у другому ешелоні перебуває 58-ма армія південного військового округу РФ. На півночі – 20-та армія західного військового округу РФ. У резерві – 1-ша танкова армія. Це війська, які готові до ведення масштабної континентальної війни (рис. 1).

Разом проти нашої держави сьогодні можуть бути задіяні близько 260 тис. російських військових, 3500 танків, 11 тис. броньованих машин, близько 4 тис. артилерійських систем, понад тисяча реактивних систем залпового вогню. Ці війська підтримуватимуть 4-та і 6-та армії військово-повітряних сил і протиповітряної оборони збройних сил РФ [6].

Навіть з огляду на гібридний характер дій противника розв'язання агресії діями сухопутних угруповань військ є цілком можливим, тому зростання спроможностей Сухопутних військ залишається пріоритетним завданням.

Особливо слід зупинитися на трансформаціях, які відбуваються сьогодні у Збройних Силах України і є інструментом підвищення спроможностей, у тому числі й Сухопутних військ.

Закон України «Про національну безпеку України» окреслив шляхи трансформації системи об'єднаного керівництва силами оборони та військового управління у Збройних Силах України [7]. У цьому Законі визначено, що з 1 січня 2021 р. командувачі видів Збройних Сил України відповідатимуть за розвиток підпорядкованих їм військ (сил), їх технічне оснащення та всебічне забезпечення, підготовку та готовність до виконання покладених завдань.

Крім того, з 2021 р. командувач Сухопутних військ передаватиме визначений Головнокомандувачем Збройних Сил України комплект боездатних сил і засобів Командувачу об'єднаних сил, який здійснюватиме оперативний контроль за набуттям ними оперативних (бойових) спроможностей та управлятиме їх застосуванням.

Одним з принципів організації об'єднаного керівництва силами оборони та військового управління у Збройних Силах України, які найближчим часом мають стати основоположними, є принцип «відокремлення функції генерування сил від функцій їх застосування» [8].

Відповідно до положень зазначеного наказу Міністерства оборони України, генерування сил повинне бути основним змістом діяльності командувачів видів Збройних Сил України, які відповідають за розвиток підпорядкованих їм військ, їх технічне оснащення, забезпечення, підготовку і готовність.

Що це означає з огляду на необхідність підвищення спроможностей Сухопутних військ? Відповідь – на поверхні. Розвиток спроможностей Сухопутних військ – це:

- оснащення військових частин і підрозділів сучасними і модернізованими зразками озброєння і військової техніки;
- всебічне забезпечення військових частин і підрозділів на рівні світових стандартів;
- розвиток системи підготовки як процесу формування, укомплектування, злагодження військових формувань;
- забезпечення готовності до передачі військового формування у склад об'єднаних сил та готовності підготовлених сил до виконання бойових завдань.

Водночас у [7] визначено, що командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України можуть проводити операції із залученням сил і засобів відповідного виду або окремого роду військ (сил) та здійснювати управління силами й засобами в операціях, що проводяться в мирний час поза затвердженими Головнокомандувачем Збройних Сил України межами відповідальності Командувача об'єднаних сил.

У процесі організації підготовки підпорядкованих військ (сил) та забезпечення їх озброєнням, військовою технікою, іншими матеріально-технічними засобами командувачі видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України повинні розробляти відповідні доктрини, настанови, бойові статuti, оперативні і тактичні стандарти підготовки до застосування та ведення операцій (бойових дій).

Стратегічний оборонний бюлетень [9] визначає однією зі стратегічних цілей набуття силами оборони необхідних оперативних (бойових, спеціальних) спроможностей, які повинні забезпечити надійну відсіч збройній агресії, дадуть змогу ефективно реагувати на загрози національній безпеці у воєнній сфері, забезпечать оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності. Для цього плануються оптимізація організаційних структур і складу сил оборони, уніфікація основних зразків озброєння та спеціальної техніки, відновлення справності, модернізація та закупівля нових зразків для Збройних Сил України та інших складових сил оборони. Перелічені заходи є заходами з підвищення спроможностей військових частин і підрозділів Сухопутних військ, а також спроможностей Сухопутних військ щодо генерування сил.

Досвід антитерористичної операції, операції об'єднаних сил та умови ведення гібридної війни, необхідність реалізації функції генерування сил зумовлюють необхідність уточнення бойового складу й напрямів розвитку родів військ Сухопутних військ у найближчій перспективі.

Спроможності військових формувань *механізованих і танкових військ* можуть бути підвищені в результаті проведення таких заходів:

- поетапне нарощування кількості військових частин і підрозділів та чисельності особового складу;
- спрямування підготовки військових частин і підрозділів на готовність до ведення автономних бойових дій, використання тактики як регулярних формувань, так і іррегулярних, ведення бойових дій при утриманні населених пунктів, у лісистій місцевості тощо;
- підвищення кількості заходів бойової підготовки (табл. 1);
- закупівля нових та модернізація існуючих основних зразків озброєння і військової техніки для військових частин і підрозділів.

Зазначеного можна досягти за рахунок:

- оптимізації (уніфікації) структури й чисельності військових частин та підрозділів Сухопутних військ;

Таблиця 1

Динаміка зміни кількості заходів бойової підготовки, проведених у механізованих і танкових військах Сухопутних військ [10–13]

Заходи бойової підготовки	Кількість проведених заходів				
	2014	2015	2016	2017	2018
Бригадне тактичне навчання	–	9	15	26	29
Батальйонне тактичне навчання	17	69	99	111	183
Ротне тактичне навчання	182	215	415	411	528
Бойові стрільби взводів	320	492	908	748	1060

- упровадження найсучасніших методик бойової підготовки;

- закупівлі та модернізації існуючого озброєння та військової техніки (поетапної заміни автомобільної техніки військових частин (підрозділів) на нові зразки – «Богдан», «КрАЗ»; закупівлі бронетранспортерів БТР-4Е (рис. 2) та машин на їх базі; поступової заміни застарілих ПТРК на сучасні зразки вітчизняного виробництва – «СТУГНА-П», «КОРСАР»); модернізації на державних підприємствах танків і бойових броньованих машин).

В основу розвитку спроможностей *ракетних військ та артилерії* мають бути покладені:

- максимальне наближення до сучасних стандартів, забезпечення перетворення ракетних військ і артилерії на сукупність високоінтелектуальних розвідувально-ударних та розвідувально-вогневих систем;

- удосконалення системи управління, впровадження автоматизованих систем управління в усіх ланках (починаючи від взводу, батареї);

- широке впровадження сучасних інформаційних технологій;

- оновлення основних зразків озброєння;

- масоване застосування високоточних боєприпасів;

- удосконалення форм та способів виконання тактичних і вогневих завдань з урахуванням набутого досвіду.

Рис. 2. Бронетранспортер БТР-4Е

Виходячи із зазначеного, основними шляхами розвитку ракетних військ і артилерії є:

- оптимізація й удосконалення організаційної структури військових частин та підрозділів артилерії;

- переведення ствольної артилерії на калібр 155 мм (стандарт НАТО) за рахунок оснащення підрозділів самохідними гаубицями на колісному ході «Богдана» (рис. 3) вітчизняного виробництва;

- модернізація реактивних систем залпового вогню «Град», «Ураган», «Смерч», самохідних гаубиць 2С1, протитанкових комплексів «Штурм-С»;

- підвищення бойових можливостей військових частин і підрозділів за рахунок їх оснащення високоточними боєприпасами;

- укомплектування військових частин і підрозділів сучасними засобами артилерійської розвідки, зокрема радіолокаційними станціями контрбатареїної боротьби ближньої та дальньої дії (як іноземного, так і вітчизняного виробництва), а також безпілотними авіаційними комплексами тактичного та оперативного-тактичного радіуса дії;

- забезпечення ефективного застосування розвідувально-ударних контурів;

- створення комплексної системи розвідки й ураження ракетними військами й артилерією в межах єдиного інформаційного простору – бойової розвідувально-ударної системи.

Для розвитку спроможностей військових частин і підрозділів *протиповітряної оборони Сухопутних військ* необхідні:

- удосконалення системи управління вогнем;

- підвищення ефективності системи розвідки та оповіщення про повітряного противника;

- нарощування бойових спроможностей військових частин протиповітряної оборони оперативних командувань, корпусу резерву.

Для цього слід передбачити:

- удосконалення системи управління військ ППО Сухопутних військ;

Рис. 3. Самохідна гаубиця «Богдана» (калібр 155 мм)

Рис. 4. Модернізований вертоліт Мі-24ПУ1

- формування нових зенітних ракетних та радіотехнічних частин і підрозділів;
- модернізацію та оновлення парку радіолокаційної техніки військ ППО Сухопутних військ;
- модернізацію ЗРК «Оса-АКМ», ЗСУ-23-4 «Шилка», ПЗРК «Ігла» та «Ігла-1».

В основу розвитку спроможностей *армійської авіації* мають бути покладені удосконалення тактичних прийомів дій підрозділів, модернізація та закупівля сучасної авіаційної техніки.

Для реалізації вказаного необхідно:

- удосконалювати нові прийоми та способи застосування вертольотів під час виконання бойових завдань;
- модернізувати авіаційну техніку військових частин армійської авіації (рис. 4);
- установлювати на вертольоти Мі-24 та Мі-8 прилади нічного бачення, новий комплекс наведення керованих протитанкових ракет, сучасні системи захисту та радіозв'язку;
- використовувати модернізовані вертольоти Мі-2МСБ та Мі-2МСБ-В для підготовки льотного складу, забезпечення пошуку й рятування, медичної евакуації та підготовки льотного складу;
- створити Центр підготовки армійської авіації з тренажерними комплексами вертольотів Мі-24 ПУ, Мі-8, Мі-2.

Українським важливим питанням для військових формувань усіх родів військ Сухопутних військ є закупівля бойових броньованих машин та автомобільної техніки (табл. 2). Підвищення спроможностей Сухопутних військ залежить від кількості новітніх зразків зазначеної техніки в усіх без винятку підрозділах. Підприємства оборонно-промислового комплексу нарощують випуск автомобільної техніки, яка йде на заміну застарілим зразкам.

Носієм специфічних бойових спроможностей є військово-ві частини і підрозділи *територіальної оборони*. В основу розвитку спроможностей цих сил мають бути покладені:

Таблиця 2

**Кількість зразків ОБТ,
закуплених для Сухопутних військ
упродовж останніх років [10–13]**

Тип ОБТ	Закуплено, одиниць				
	2014	2015	2016	2017	2018
Бойові машини піхоти і бронетранспортери	32	–	53	46	84
Броньовані автомобілі	30	–	–	10	18
Броньовані медичні машини	–	4	22	10	14
Автомобільна техніка (КрАЗ, МАЗ, БОГДАН)	70	–	352	329	317

- розгортання бригад територіальної оборони за територіальним принципом;
- удосконалення системи управління формуваннями територіальної оборони;
- оснащення бригад територіальної оборони колективною зброєю.

Зазначені підходи практично апробовані під час проведення експериментальних тактичних навчань з окремими бригадами територіальної оборони в різних областях України у 2018 р.

Реалізація перелічених шляхів матиме результат – підвищення спроможностей військових частин та підрозділів родів військ Сухопутних військ і, відповідно, підвищення оперативних (бойових) спроможностей створюваних угруповань військ. Саме підвищені спроможності таких угруповань військ повинні забезпечити стримування агресора, відсіч збройній агресії в разі її розв'язання, подальшу стабілізацію обстановки та демонстрацію присутності сили.

Напрямом подальших досліджень питань розвитку спроможностей Сухопутних військ повинне бути кількісне та якісне обґрунтування запропонованих шляхів з опорою на Каталог спроможностей Збройних Сил України [14]. Таке обґрунтування дасть змогу визначити конкретний внесок у підвищення спроможностей Сухопутних військ кожного із запропонованих напрямів розвитку Сухопутних військ та забезпечити максимально ефективне використання ресурсів країни.

Перелік літератури

1. Про Збройні Сили України : Закон України № 876-VII від 6 грудня 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12> (дата звернення: 02.04.2019).
2. Про оборону України : Закон України № 1932-XII від 6 грудня 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12/ed20181104> (дата звернення: 02.04.2019).
3. Векторы развития военной стратегии // Красная звезда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://redstar.ru/vektory-razvitiya-voennoj-strategii/?attempt=1> (дата звернення: 04.04.2019).

4. Секретар РНБО України О. Турчинов назвав головні загрози з боку РФ для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rnbo.gov.ua/news/3202.html> (дата звернення: 04.04.2019).

5. Метою військової агресії Росії є встановлення повного контролю над Чорним морем для впливу на країни регіону – Вадим Скібіцький [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua/news/2018/11/26/metoyu-vijskovoii-agresii-rosii-e-vstanov-lennya-povnogo-kontrolyu-nad-chornim-morem-dlya-vplivu-na-kraini-regionu-vadim-skibiczki/> (дата звернення: 02.05.2019).

6. Турчинов: Біля кордонів України стоїть величезне військо РФ, готове до великої війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukr.segodaya.ua/politics/turchinov-u-granic-ukrainy-stoit-ogromnoe-voysko-rf-gotovoe-k-bolshoy-voyni-1130418.html> (дата звернення: 08.04.2019).

7. Про національну безпеку України : Закон України № 2469-VIII від 21 червня 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 29.04.2019).

8. Про трансформацію системи об'єднаного керівництва силами оборони та військового управління у Збройних Силах України : Наказ Міністерства оборони України від 29 березня

2019 року № 141 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/141_nm_2019.pdf (дата звернення: 28.04.2019).

9. Про Стратегічний оборонний бюлетень України : Указ Президента України № 240/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 20 травня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137> (дата звернення: 08.04.2019).

10. Біла книга 2014. Збройні Сили України. – Київ : МО України, 2015. – 85 с.

11. Біла книга 2015. Збройні Сили України. – Київ : МО України, 2016. – 105 с.

12. Біла книга 2016. Збройні Сили України. – Київ : МО України, 2017. – 113 с.

13. Біла книга 2017. Збройні Сили України. – Київ : МО України, 2018. – 152 с.

14. У Міністерстві оборони України затверджено Єдиний перелік (каталог) спроможностей Міноборони та ЗС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.mil.gov.ua/news/2017/11/30/u-ministerstvi-oboroni-ukraini-zatverdzheno-edinij-perelik-\(katalog\)-spropozhnostej-minoboroni-ta-zs-ukraini](http://www.mil.gov.ua/news/2017/11/30/u-ministerstvi-oboroni-ukraini-zatverdzheno-edinij-perelik-(katalog)-spropozhnostej-minoboroni-ta-zs-ukraini) (дата звернення: 08.04.2019).